Jaargang 23 2 Mei 2019

Miniatuur

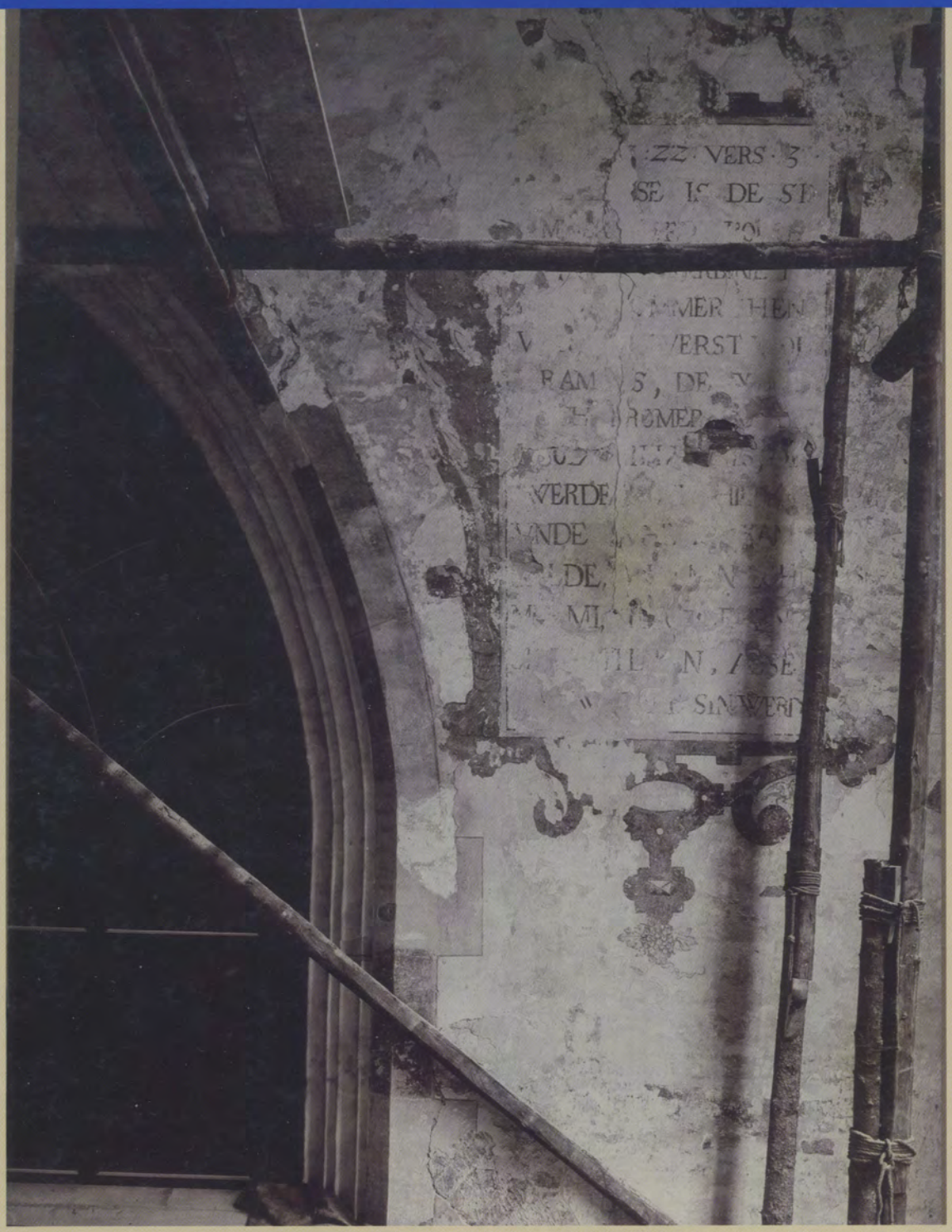

Martinikerk Groningen, 1912. Foto: P.B. Kramer, Groninger Archieven (1785_17128).

Vereniging Vrienden Martinikerk

Secretariaat
Martinikerkhof 3
9712 JG Groningen

Telefoon
050 311 12 77

E-mail
vriendenmartinikerk@gmail.com

Website
www.vriendenmartinikerk.nl
www.martinikerk.nl

ANBI

Colofon

Redactie
Ton Heuvelmans
Marlies van Kruining
Annelies Noordhof-Hoorn
Tonko Ufkes
Jan Visser

E-mail
info@martinikerk.nl

Druk
Marnedrukkers, Leens

Kerkinterieurs na de Reformatie

Het Woord afgebeeld: de inrichting en decoratie van het kerkinterieur na de Reformatie met tekstborden en tekstschilderingen

Jacolien Wubs

In de geschiedschrijving over het Nederlandse protestantse kerkinterieur is vaak de nadruk gelegd op de verschuiving van het zien vóór de Reformatie, naar het horen ná de Reformatie. Voor de Reformatie speelden beelden en schilderijen een belangrijke rol in de katholieke godsdienst, na de beeldenstorm en de Reformatie stond het horen van het Woord centraal. Beelden waren vernield en verwijderd en de geloofsleer van de gereformeerde kerk moest door middel van de prediking overgebracht worden op de kerkganger. Heiligenbeelden zouden immers kunnen leiden tot afgoderij, en het geloof was 'uit het gehoor'. Het klassieke beeld van het Nederlandse protestantse kerkinterieur is er dan ook één van een serene ruimte met witgekalkte muren, waarin de preekstoel een centrale plek inneemt. De beroemde zeventiende-eeuwse schilderijen van kerkinterieurs, zoals die van Pieter Saenredam en Emmanuel de Witte, hebben ook bijgedragen aan dit traditionele beeld van het kerkinterieur na de Reformatie.
Toch ontwikkelden zich na de overname van de voormalig katholieke, middeleeuwse kerken door de gereformeerden ook een protestantse materiële cultuur en een protestantse beeldcultuur. Het aanbrengen van Bijbelse en andere vrome teksten op borden, muren, pilaren en kerkmeubilair was één van de manieren om de kerkruimte om te vormen en te decoreren, passend bij de gereformeerde leer en bij het gereformeerde gebruik van de kerk. Het was een beeldcultuur waarin het Woord centraal stond.
Teksten werden vaak juist daar aangebracht waar katholieke beelden of liturgische voorwerpen hadden gestaan die met de Reformatie verwijderd waren. Zo vinden we een bord met de tien geboden vaak op de grens van schip en koor, waar voor de Reformatie een kruisbeeld hing of op een koorhek rustte. Aan het oosteinde van de kerk, waar voor de Reformatie het hoogaltaar stond, werd meer dan eens een Avondmaalstekst aangebracht. Teksten werden ook op muren geschilderd om voorreformatorische beeldende voorstellingen weg te werken. Veel van de teksten op borden en muren zijn op zo'n manier in de kerk geplaatst dat ze verband hielden met het liturgische gebruik van de kerkruimte na de Reformatie. Na de Reformatie werd de koorruimte bijvoorbeeld vaak omgevormd tot Avondmaalsruimte. Daarvoor werd Avondmaalsmeubilair geplaatst, waar in het bijzonder in Groninger kerken duidelijke voorbeelden van bewaard zijn gebleven. Het gebruik van het koor voor het Avondmaal is ook af te lezen aan geschilderde teksten.

Uit archiefonderzoek is gebleken dat ook in de Martinikerk het koor van de kerk na de Reformatie werd omgevormd tot Avondmaalsruimte. Het koor van de kerk was destijds afgescheiden van het schip, waarschijnlijk door middel van een voorreformatorisch doksaal. Een doksaal is een koorafscheiding met een tribune erboven, zoals dat bijvoorbeeld in de voormalige kloosterkerk van Ter Apel bewaard is gebleven. Waarschijnlijk is het doksaal uit de katholieke tijd in de Martinikerk tot 1665 blijven staan. Het hoogaltaar was met de Reformatie in 1594 meteen verwijderd. Op de plaats van het altaar kwam na de Reformatie een Avondmaalstafel. Uit de archieven blijkt ook dat er een 'brett' met gouden letters hing aan de achterste pilaar van het koor. Dit tekstbord markeerde de voormalige plaats van het hoogaltaar aan het oosteinde. Ook komen in de kerkarchieven drie 'taferelen' voor met daarop 'Psalmen die zo dikwijls bij het Avondmaal worden gezongen'. Waarschijnlijk hingen de borden met Avondmaalspsalmen ook in het koor, maar waar precies weten we niet. Al deze stukken die genoemd worden in de oude kerkrekeningen zijn niet bewaard gebleven.

Noordlaren. Foto: A.J. van der Wal, Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, nr.174.991.

Voorbeelden van bewaard gebleven tekstborden en tekstschilderingen uit andere kerken in de regio helpen ons een voorstelling te maken van wat er in de Martinikerk aan teksten te zien moet zijn geweest. Ook in Leegkerk accentueren de tekstborden de plaatsen van verwijderde katholieke voorwerpen. Boven de opening naar het koor hangt een tiengebodenbord uit 1653. Aan het oosteinde van

de kerk hangt een bord met een verwijzing naar het Onze Vader en twee psalmen. Dit zijn Psalmverzen die vooral bij het Avondmaal werden gezongen. Dit bord doet denken aan de borden met Avondmaalspsalmen in het koor van de Martinikerk, die in de oude kerkrekeningen van de Martinikerk worden genoemd. Net als in Leegkerk en in de Martinikerk was ook in Noordlaren de voormalige plaats van het hoogaltaar gemarkeerd met een tekst. In de jaren zeventig kwamen er resten van een tekstschildering onder de witkalk tevoorschijn op de oostwand van het koor. Het bleek een fragment van de Instellingswoorden, uit de eerste brief aan de Korintiërs. Dat zijn de bekende woorden die Christus uitsprak bij het Laatste Avondmaal tegen zijn discipelen: 'Neemt, eet, dat is mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt. Evenzo nam hij ook de drinkbeker (...)' enzovoort (1 Kor. 11: 23-26). Dit was een passende tekst op deze plaats. De tekst die werd gezien als het Bijbelse fundament voor de gereformeerde Avondmaalsviering werd hier afgebeeld, op de plek waar voorheen de katholieke eucharistie werd gevierd. Juist tegen de katholieke eucharistieviering en de leer en de gebruiken die daarbij hoorden hadden hervormers zo sterk geageerd; in de Heidelbergse Catechismus werd de mis 'vervloekte afgoderij' genoemd.

Leegkerk. Foto: Archief Regnerus Steensma.

In de Martinikerk werden vlak na overgang naar de Reformatie ook teksten op muren geschilderd. Aan beide kanten van de opening naar het koor moet een vrij grote tekstschildering te zien zijn geweest. Aan de zuidzijde zijn daar, voor wie goed kijkt, nog sporen van te ontdekken. Een foto uit 1912 toont de inmiddels volledig verdwenen tekstschildering aan de noordzijde. Het is een Bijbelvers met een geschilderde omlijsting van decoratief rolwerk in de stijl van die tijd. De tekst was opgesteld in het Nederduits of Nedersaksisch als de lokale volkstaal, zoals dat gebruikelijk was bij tekstschilderingen in kerken in Noordoost-Nederland. Welke teksten hier precies gestaan hebben is helaas niet meer te ontcijferen. Wat aan de zuidzijde nog wel te zien is, is dat deze tekstschildering een voorrreformatorische beeldende voorstelling moest bedekken. Daar zijn naast de tekstfragmenten nog sporen van te zien. In Anloo (Drenthe) vinden we een soortgelijk en beter bewaard voorbeeld van beeldende voorstellingen met teksten doe overgeschilderd zijn. Hier zien we op dezelfde plaats in de kerk, aan weerszijden van de opening naar het koor, twee gele cartouches met vrome teksten. Zo geplaatst markeren ze ook de voormalige plaats van de beide zijaltaren, waarvan de nissen nog te zien zijn. De voorreformatorische schilderingen, waaronder een apostelreeks, zijn in onze tijd ook weer vrij gelegd. Oorspronkelijk waren de teksten en de geschilderde voorstellingen niet tegelijkertijd te zien. Voordat de tekstschilderingen in de tijd van de Reformatie werden aangebracht, waren eerst de middeleeuwse geschilderde figuren onder de witkalk verborgen.

De enige gerestaureerde en nog goed zichtbare tekstschildering in de Martinikerk is te vinden boven de zuidelijke ingang in de kooromgang, de zogenoemde bruidsdeur. Die tekst wijst op de functie van het koor als de plaats voor de huwelijksvoltrekking en is daarin vrij uniek. De tekst geeft een vrome interpretatie van het huwelijk. In een hedendaagse vertaling staat er: 'zoals de bruidegom zich verheugt over zijn bruid, zo zal God zich over jou verheugen' (Jes. 62:5).
Het ophangen of aanbrengen van teksten in de kerk was na de Reformatie niet helemaal nieuw. De Martinikerk kent een bijzonder voorbeeld van een voorreformatorische inscriptie. Aan de wand tussen koor en kooromgang hangen drie fragmenten met inscripties in rood bergkrijt die oorspronkelijk deel waren van deze muur. Alleen het grootste fragment is gedeeltelijk leesbaar. De tekst begint met: 'GOTT UNSER VADER' en even verderop '[die alle] DINGE GESCHAPE UNDT DURCH DEINE WEISHEIDT' enzovoort. Het is een gebed om wijsheid uit het apocriefe Bijbelboek Wijsheid van Salomo (Wijsheid van Salomo 9:1-6). Twee dingen vallen op aan dit fragment: de tekst is opgesteld in een zestiende-eeuwse Nederduitse vertaling. Het is dus niet in het Latijn geschreven maar in de lokale volkstaal, zoals dat ná de Reformatie gebruikelijk was. Het tweede is, dat in

Anloo. Foto: Archief Regnerus Steensma.

de tekst meerdere wijdingskruisjes zijn weergegeven. Dat betekent dat het hier gaat om een inscriptie van vóór de Reformatie. De stukken vormen zo een voorloper van tekstschilderingen die we ná de Reformatie vaker zien.

De bewaard gebleven fragmenten van tekstschilderingen in de Martinikerk zijn een restant van wat in de tijd van de Reformatie een groter en samenhangend geheel was van teksten aangebracht op borden en muren in de kerkruimte. Het afbeelden van het Woord was een manier om het kerkinterieur in te richten en te verfraaien, na de vernieling en de verwijdering van beelden en interieurstukken die sterk herinnerden aan het katholieke verleden. De teksten werden zo gekozen en in het kerkinterieur geplaatst dat ze pasten bij het gereformeerde gebruik van de kerkruimte. De inmiddels verdwenen teksten in het koor van de Martinikerk die wezen op het Avondmaal dat daar gevierd werd, zijn daar een mooi voorbeeld van. Ook de nog zichtbare tekst die verwijst naar het huwelijk werd niet voor niets boven de bruidsdeur geplaatst. Tegelijkertijd zijn er verbanden tussen de teksten van ná de Reformatie en de voorreformatorische inrichting aan te wijzen, omdat teksten vaak juist daar werden aangebracht, waar katholieke elementen waren verwijderd. De inscripties markeerden de kerkruimte nu voortaan als een gereformeerde kerk. Paradoxaal genoeg bleef er zo ook iets in stand van de voorreformatorische ruimtelijke structuur van de kerk.

Literatuur:

A. Baljeu, J.E.A. Kroesen 'Der Groninger Abendmahlschor und seine Beziehung zu Ostfriesland' in: *Emder Jahrbuch für historische Landeskunde Ostfrieslands*, 93e jaargang (2013) p.157-178

R. van Helvoirt, S. Sybrandy 'Wandteksten in de Martinikerk' in: *Miniatuur*, 18e jaargang (2014) nr.3, p.5-6

J. R. Luth, 'Een bijzonder psalmbord in de kerk van Leegkerk' in: *Groninger Kerken*, 6e jaargang (1989) p.85-87

R. Steensma, 'Protestantse tekstschilderingen in Groninger kerken' in: *Groninger Kerken*, 17e jaargang (2000) nr. 2, p.36-47

W. K. van der Veen, 'Het koor van de Martinikerk te Groningen' in: *Mededelingen van het Instituut voor Liturgiewetenschap* (1972) nr.7, p.15-45

E. van der Werff, Martini: *Kerk en Toren*, Groningen, 2003

De Nieuwe Kerk, een kerkgebouw van de stad

Drs. P.J.E. Bootsma

De Nieuwe Kerk (1660-1664) is gebouwd als een gereformeerde kerk in opdracht van het stadsbestuur dat de bouw bekostigde en een zwaar stempel zou drukken op inrichting en decoratie van het kerkgebouw.

Het gebouw

De uit begin 17de eeuw daterende uitbreiding van de stad in noordelijke richting draagt de kenmerken van de dan heersende opvattingen over de inrichting van een stad: de straten lopen recht toe recht aan en staan haaks op elkaar. Er is een rechthoekige ruimte uitgespaard in het stratenplan, bestemd als kerkhof (zie de uitsnede van de kaart van Blaeu uit 1652).

Stadsbouwmeester Coenraet Roeleffs krijgt rond 1660 opdracht van het stadsbestuur om op het kerkhof een kerk te bouwen, bestemd voor de gereformeerde eredienst. Hij kiest voor een classicistisch kerkgebouw naar het voorbeeld van de in 1620 gebouwde Noorderkerk te Amsterdam. Daarmee past de stijl van het gebouw bij de opzet van de noordelijke uitleg. De plattegrond van de kerk is volgens een Grieks gelijkarmig

kruis met opvulling van dienstgebouwen tussen de vier vleugels: daardoor vormt zich een achthoek. Van binnen is de achthoek in de plattegrond van het interieur eveneens terug te vinden met een vierkant tussen de vier zuilen die het dak van de kerk schragen. De vier armen van het kruis zijn opgevuld met onder- en bovengestoeltes. De kansel is geplaatst tegen de zuidoostelijke zuil en wordt omgeven door de dooptuin.
De strakke, mathematische vormen van het gebouw, gevoegd bij de hoog opgaande zuilen met de afsluiting in de hoogte door een houten tongewelf, geven het kerkgebouw de door het stadsbestuur zozeer gewenste allure. In al zijn symmetrie heeft de kerk een voornaam en deftig aanzien en onderstreept zij de importantie van de stad.

Het stadswapen op de toegang van de preekstoel. Foto: Jan Visser/Jan Bos

De inrichting

Ook uit de inrichting van de kerk blijkt de dominante rol van het stadsbestuur in de Nieuwe Kerk. De bovengestoeltes zijn bestemd voor de bestuurselites van Stad en Ommelanden: zij zijn in hoogheid gezeten. De leden van de vroedschap, hoogleraren en rechters zitten op het noordelijk gestoelte; de jonkers, de mensen van de Ommelanden op het oostelijke, de officieren van de beide stadsregimenten op het zuidelijke, en de drost en de ambtman van de stadsjurisdicties zitten op het westelijk gestoelte. Het fraaiste gestoelte is voor de vier burgemeesters, geplaatst recht tegenover de preekstoel. De ondergestoeltes zijn voor de mannelijke kerkgangers, de vrouwen zitten in het midden van de kerkruimte die dan ook met de term 'vrouwengestoelte' wordt aangeduid. Overigens is hier geen sprake van een vast gestoelte want er moet begraven kunnen worden.
Het gereformeerde element in de inrichting bestaat uit de dooptuin met de preekstoel. Hier vertoeven tijdens de eredienst de vertegenwoordigers van de drie ambten (predikant, ouderling, diaken) van de calvinistische kerkgemeente.

Het Burgemeestersgestoelte. Foto: Jan Visser/Jan Bos

De decoratie

De kerk is rijk gedecoreerd, zowel in de ramen als in de gestoeltes. In de ramen boven de voor hen bestemde gestoeltes zijn de familiewapens aangebracht van de leden van de vroedschap, van de stadhouder, van de gedeputeerden, de officieren en de drost en de ambtman ten tijde van de bouw van de kerk.
De gestoeltes hebben overvloedig houtsnijwerk. Het fraaist is het houtsnijwerk van het gestoelte waarin de vier burgemeesters van de stad plaatsnemen: het diep gesneden stadswapen op de luifel, de van snijwerk voorziene rugpanelen, en dan de lange smalle panelen met een voorstelling van de vier jaargetijden, alles werk van Jan de Rijk. De voorpanelen van de bovengestoeltes zijn versierd en de toegangspoorten hebben zelfs uitbundig snijwerk. Het stadswapen komt in het snijwerk meermalen voor. Vaak wordt ook de adelaar afgebeeld. Geen enkele verwijzing naar een godsdienstig thema is in de ramen of in het snijwerk te ontdekken, of het zou het alziend oog moeten zijn dat opduikt in het toegangspoortje aan de rechterkant van het bovengestoelte van de vroedschap.

Symboliek

Pas in het liturgisch centrum van de kerk en dan met name op de preekstoel is sprake van christelijke

symboliek. Het centrale paneel laat onder meer de adelaar en de zonnebloem zien, een verwijzing respectievelijk naar Christus en naar de christen die zich tot Christus wendt. Maar ook in het liturgisch centrum van de kerk presenteert het stadsbestuur zich: zowel het deurtje dat toegang geeft tot de kansel als het rugpaneel van de kansel zijn van het stadswapen voorzien.
Tenslotte maakt boven de zuidwestelijke ingang een tekst duidelijk dat de stad en vooral het stadsbestuur de kerk heeft gebouwd. De mededeling gaat vergezeld van de namen van de vier burgemeesters die in 1660 de eerste steen legden. In de kerk vermeldt een epitaaf ter zijde van deze ingang de namen van de vier burgemeesters in 1664. Slechts één Bijbeltekst (Jesaja 11:3) staat op het kerkgebouw vermeld en wel aan de buitenkant van de noordoostelijke ingang. Over deze tekst preekte ds. Martinus bij de ingebruikname van de kerk. Kortom, de Nieuwe Kerk lijkt meer een tempel van de 17de-eeuwse bestuurders dan een Huis des Heren.

Gevelsteen bij de aanvang van de bouw in 1660.
Foto: Jan Visser/Jan Bos

Geen tekst- en rouwborden en familiebanken

De leegte die in de middeleeuwse kerken ontstaat door het verwijderen van de parafernalia van de katholieke eredienst wordt opgevuld met Bijbelteksten op de muren, tiengebodenborden en andere tekstborden. Deze gewoonte verflauwt in de loop van de 17de eeuw, dus in de tijd dat de Nieuwe Kerk wordt gebouwd. Daarmee geven de Groningse overheden ruim baan aan decoraties naar hun keuze.
Vele kerken in den lande worden in de 17de en 18de eeuw voorzien van familiebanken en rouwborden. Voor de Franse tijd moeten meer dan 10.000 rouwborden de Nederlandse kerken hebben gesierd. Dan zijn

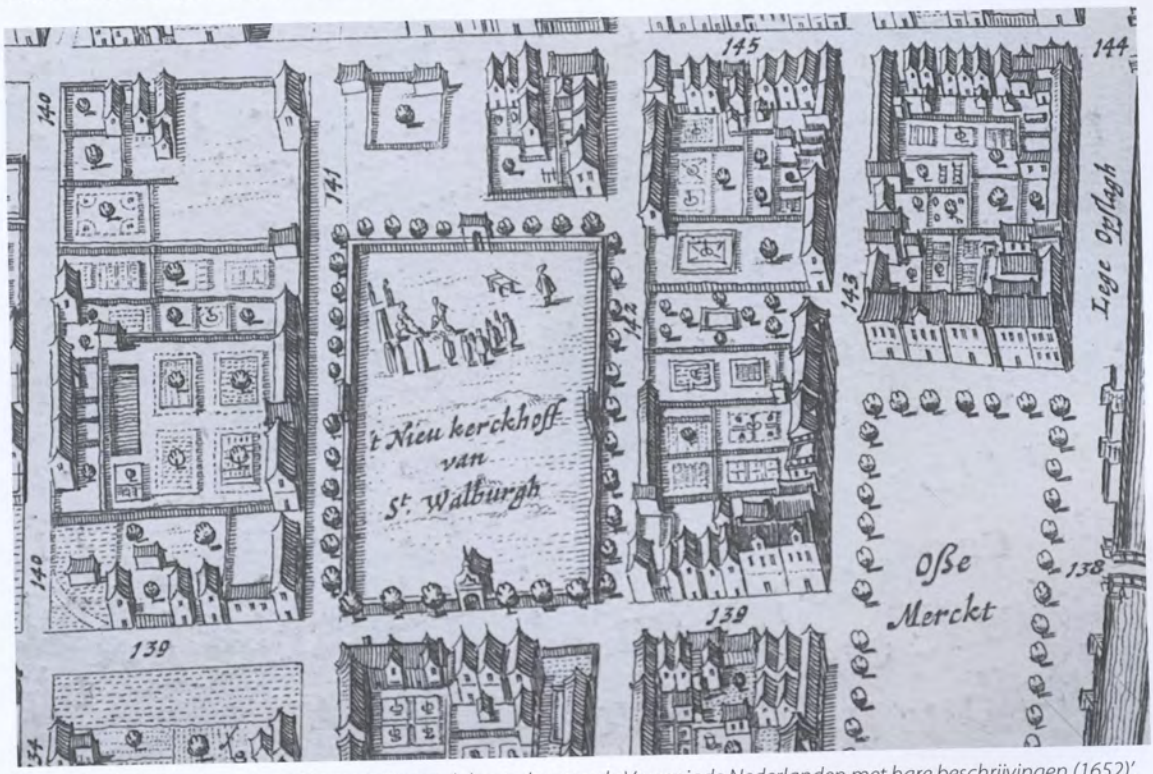

Uitsnede uit de kaart van Joan Blaeu uit 'Tooneel der steden van de Vereenigde Nederlanden met hare beschrijvingen (1652)'.

er in de kerken nog de epitafen die herinneren aan voortreffelijke en aanzienlijke overledenen. Het één noch het ander zal men in de Nieuwe Kerk aantreffen. Uitsluitend de overheden manifesteren zich.

Scheiding van kerk en staat

Na de omwenteling van 1795 worden kerk en staat geleidelijk aan van elkaar gescheiden. De kerkgebouwen worden bezit van de kerkgenootschappen met gevolg dat men deze zelf moet onderhouden. De kerkelijke gemeente is financieel niet bij machte de omstreeks 1830 in slechte staat rakende wapenglazen te herstellen. Ze worden vervangen door onbeschilderd glas. Daarmee verliest de kerk voor een deel zijn oude uitstraling als kerk van de stad. Of de kerkelijke gemeente daar rouwig om was? Men nam in protestantse kring steeds meer afstand van de lofprijzing van vooraanstaanden die in de kerkgebouwen in de 17de eeuw in zwang kwam. Dat past de kerk van Christus niet, was de in de 19de eeuw veldwinnende opvatting.

De zomertentoonstelling van dit jaar is geopend van woensdag 17 juli tot en met vrijdag 30 augustus tijdens de reguliere openingstijden van de kerk.
Kijk voor de precieze openingstijden op onze website: www.martinikerk.nl.
Via het kopje "Toerisme" komt u op de juiste pagina terecht.
Deze tentoonstelling wordt georganiseerd in samenwerking met Collectie Harms Rolde en Hof van Saksen Nooitgedacht.

Bespiegelingen in het licht

Anne Knipping, kunsthistorica

De sfeervolle werken van Ton Dubbeldam verbeelden de realiteit en benaderen abstractie. De voorstellingen zijn divers: nu eens een zonnig terrasje in Frankrijk, badend in een warm, zomers licht. Dan weer de staalblauwe Noordzee, bezien vanaf een strandje met glooiende duinen. Dubbeldam neemt de toeschouwer mee op een tour door Europa. Maar de echte reis voert niet over land of zee.

Ton Dubbeldam, De Missie, olieverf op paneel, 2019

Decoratie versus figuratie

Dubbeldam combineert in zijn werken moeiteloos het realisme, impressionisme, pointillisme, luminisme en soms zelfs een scheutje futurisme. Juist door zich niet te beperken in stijl is de kunstenaar vrij om te experimenteren. Speelse weerspiegelingen van het zomeravondlicht verlenen het wateroppervlak een sprookjesachtig aanzien. Harde schaduwen op een terras maken de toeschouwer bewust van een abstract lijnenspel. Dubbeldam nodigt de toeschouwer uit om de Oude Wereld op een nieuwe manier te bekijken.

Universele uitstraling

De ervaring van Dubbeldams vijfendertig jaar durende reis door stijl en techniek verleent zijn thema's een universele uitstraling. Dit heeft geresulteerd in een groeiende populariteit in Nederland en het buitenland, met name de Verenigde Staten.

Meer over de kunstenaar: www.tondubbeldam.com

Orgelagenda Martinikerk

Evenement	Datum	Tijd
Het liefste lied van overzee	Zaterdag, 25 Mei 2019	13:00
Minne Veldman - jubileumtour	Zaterdag, 25 Mei 2019	19:00
Bach op de Beiaard	Zaterdag, 01 Juni 2019	19:30
Bach in de Martinikerk 'Ernsthaft unf Freudig'	Zaterdag, 01 Juni 2019	20:00
Avondtmusyck concert Stef Tuinstra	Woensdag, 19 Juni 2019	20:00
Lunchpauze concert Marien van de Weg	Vrijdag, 21 Juni 2019	12:45
Avondtmusyck concert Bine Bryndorf	Woensdag, 26 Juni 2019	20:00
Lunchpauze concert Matthew Schembri	Vrijdag, 28 Juni 2019	12:45
Plenum - Only in sleep	Zaterdag, 29 Juni 2019	23:00
Avondtmusyck concert Peter van der Zwaag	Woensdag, 03 Juli 2019	20:00
Lunchpauze concert Liana Dolgopolova	Vrijdag, 05 Juli 2019	12:45
Avondtmusyck concert Pieter Jelle de Boer	Woensdag, 10 Juli 2019	20:00
Lunchpauze concert Hilko Bohlen	Vrijdag, 12 Juli 2019	12:45
Orgeldemonstratie Leo van Doeselaar	Zaterdag, 13 Juli 2019	14:30
Zomerexpositie Dubbeldam - Avondtmusyck concert Henk de Vries	Woensdag, 17 Juli 2019	20:00
Lunchpauze concert Lukas Jan Schoonbeek & Jos Maters 'PdG Festival'	Vrijdag, 19 Juli 2019	12:45
Orgeldemonstratie Henk de Vries	Zaterdag, 20 Juli 2019	14:30
Avondtmusyck concert Henk Verhoef	Woensdag, 24 Juli 2019	20:00
Lunchpauze concert Jan Willem Jonkman	Vrijdag, 26 Juli 2019	12:45
Avondtmusyck concert Jisung Kim & Rie Hiroe	Woensdag, 31 Juli 2019	20:00
Lunchpauze concert deelnemers internationale zomeracademie	Vrijdag, 02 Augustus 2019	12:45
Avondtmusyck concert Pavel Cerny & Tobias Willi	Woensdag, 07 Augustus 2019	20:00
Lunchpauze concert Martien de Vos	Vrijdag, 09 Augustus 2019	12:45
Orgeldemonstratie Erwin Wiersinga	Zaterdag, 10 Augustus 2019	14:30
Lunchpauze concert Jaap de Kok	Vrijdag, 16 Augustus 2019	12:45
Lunchpauze concert Wietse Ouwejan	Vrijdag, 23 Augustus 2019	12:45
Lunchpauze concert Harm Woltjer	Vrijdag, 30 Augustus 2019	12:45
Masterclasses Erwin Wiersinga	Zaterdag, 21 September 2019	10:00
Grote Orgelmis van J.S. Bach - Van Doeselaar & Wiersinga	Zaterdag, 28 September 2019	20:00
Orgelconcours SGO finale concert	Zaterdag, 12 Oktober 2019	19:30
Jubileum concert Capella Groningen - De Glorie van de Hanze	Zaterdag, 16 November 2019	20:15
Bach op de Beiaard	Zaterdag, 30 November 2019	19:30
Bach in de Martinikerk 'Grote en kleine Bach'	Zaterdag, 30 November 2019	20:00